

Научно-наставниот совет на Институтот за општествени и хуманистички науки – Скопје, на седницата, одржана на 26.02.2016 година, донесе Одлука за формирање Комисија за оценка и одбрана на магистерскиот труд под наслов **ИСПРЕПЛЕТУВАЊЕТО НА ПРИРОДАТА И КУЛТУРАТА ВО ЕРАТА НА ДРУШТВЕНИТЕ МЕДИУМИ И ВМРЕЖЕНОТО ОПШТЕСТВО**, поднесена од кандидатката Анета Пауноска, во состав: Проф. д-р Магдолна (Дона) Колар-Панова, Проф. д-р Катерина Колозова и Доц. д-р Маја Мухиќ.

Комисијата се заблагодарува за укажаната доверба и откако го прегледа магистерскиот труд, на Научно-наставниот совет го поднесува следниов:

ИЗВЕШТАЈ

1. Библиографска белешка за кандидатката

Анета Пауноска е родена на 1 јули 1972 година во Скопје. Во 1997 година завршува додипломски студии на Архитектонски факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Во 2012 година завршува додипломски студии на Институтот за родови студии при Филозофскиот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје со просечна оценка 9.98. Во периодот април-јули посетувала неформална обука за „Односи со јавноста, ефикасна комуникација и портпаролство во областа на дипломатијата и надворешната политика“ на Европски универзитет – Република Македонија. Истата година во октомври посетувала обука за онлајн новинарство организирана од Амбасадата на САД во Република Македонија. Кандидатката од 1992 година до денес паралелно со студиите работи како новинар и уредник, во електронски, дигитални и пишани медиуми, и како преведувач од/на англиски јазик. Досега има преведено триесетина наслови, од кои десетина од областа на филозофијата и општествено-хуманистичките науки. Членка е на Здружението на преведувачи на Република Македонија.

2. Кус опис на трудот

2.1 Предмет на истражувањето и истражувачки прашања

Магистерската теза го разгледува испреплетувањето на природата и културата како појава која не е нова, туку влијанието на природата при формирањето култура, и обратно, постојат отсекогаш. Овој труд преку прегледот на определени историски и современи аспекти на вечниот однос природа/култура, во еден поширок контекст на

човекот како индивидуа и на неговите заедници, прави обид да ја прикаже реалноста дека културата и природата не се нужно спротиставени, туку се меѓузависни рамноправни категории. Притоа, односот природа/култура се разгледува низ призмата на неколку научни насоки: историјата, социологијата, антропологијата, филозофијата и технолошко-комуникациските науки. Комбинацијата на позиции од различните научни области овозможува преку дадениот преглед на развојот на идеите низ историските епохи, а во контекст и инспирирани од природата, да се даде попрецизна слика на дигиталната ера и општествените производи и трендови кои произлегуваат од развојот на технологијата во последниот век. Истражувачката насока е да се провери претпоставката дали е можна природата без култура и обратно и дали е можно дигиталната ера да доведе до замена на перцепцијата на она што е природа, а што е култура. Имено, дали е можно за природна средина да почне да се смета како виртуелната сфера која во суштина е производ на културата, а културата – сфатена како сè она што е вон човекот и негова интервенција, да почне да се сфаќа како техничка поддршка на новата природа. Човекот создавајќи комплексен вид култура во функција на неговите биолошки и ментални потреби преку неа си ја олеснувал и ја унапредувал положбата во природата и општеството. Преку магиските, митски, религиски, филозофски, уметнички и научни искуства, човекот се спознавал и се објаснувал себеси, животот и светот, со што станал сè понезависен од природата и сè поодделен од неа, со што културата како комплекс од артефакти и системи сè повеќе станувала негова животна средина. Денешната нова природа и нова култура се средина на еден индивидуализиран човек кој има флукуирачко место во новиот свет и има можност да ја избере и индивидуално да ја гради својата животна околина. Намерата на овој труд не е да се решат проблемите кои се развиваат од испреплетеноста на природата и културата, оти тоа е однос кој е постојано жив и менлив, туку намерата е да се истакнат некои од појавите кои произлегуваат од таа испреплетеност и неможноста да се постави границата до каде завршува природата и од каде почнува културата (и обратно). При изработката на овој труд е користено квалитативно истражување на различни извори на податоци.

2.2. Структура на трудот

Магистерскиот труд на Анета Пауновска, **ИСПРЕПЛЕТУВАЊЕТО НА ПРИРОДАТА И КУЛТУРА ВО ЕРАТА НА ДРУШТВЕНИТЕ МЕДИУМИ И ВМРЕЖЕНОТО ОПШТЕСТВО** е

напишан на 141 страница, од кои 118 се основен текст на тезата, 13 се страници со библиографски единици т.е. користена литература.

Тезата е составена од **Вовед, четири поглавја, Заклучок, и Користена литература.**

Во **Воведот**, е образложена актуелноста на проблематиката на истражувањето, предметот и целта на истражувањето, методологијата на истражувањето, дадена е и презентација на содржината од истражувањето. Темата за односот природа/култура е постојано актуелна затоа што овој однос е постојано жив и се менува, при што секоја нова интервенција на човекот е интервенција во културата (сфатена во најопштата возможна смисла) и ја менува како природата така и сфаќањето за тоа што е животната средина, па оттука и го менува односот природа/култура. Позицијата која се зазема во овој труд е дека тие интервенции во културата не мора нужно да бидат спротивни (или против) природата (за себе) или природата на човекот, но нужно се двигатели на промени, а притоа се поставува прашањето дали човекот како биолошко, природно, суштество, еволуциски може да ги стаса, а во меѓувреме и да ги поднесува, промените кои ги прави човекот како културно суштество?

Во **првата глава, „Односот природа/култура низ историјата“**, се дефинира што сè денес (од аспект на науките) се подразбира под природа и што сè се подразбира под култура. Односот природа/култура постојано се менува(л). Природата и природните услови во предисториското време (времето пред појавата на писмото) довеле до појавата на културата: прво, преку потребата да се изнајдат начини за преживување и справување со природните околности, и второ, преку потребата од некоја надворешна, вончовечка, а сепак позната и видлива, сила која би била заштитник на човечките заедници. Во периодот на анимизмот природата како култура се сфаќа во најшироката смисла, а во периодот на тотемизмот природата како култура се фокусира на еден феномен, кој е различен зависно од околината на човечката заедница. Веќе во историското време, кога се појавува митологијата, меѓу другото и како потреба да се изнајдат толкувања за природните појави кои го застрашувале човекот со својата мистичност, културата добива една повисока димензија во секојдневниот живот, а со појавата и на филозофијата размислите за природата добиваат и апстрактна димензија. Ова особено е карактеристика за христијанскиот период и христијанската теолошка мисла. Со постепениот развој на културата, природата доживува деградација до средство кое треба да му послужи на човештвото. Овие трендови се карактеристични за т.н. секуларна ера кога црквата ја губи доминацијата во

уредувањето и програмирањето на општествените процеси, а таа улога ја презема државата водена од капиталот со сите негови културни вредности и претпоставки.

Во втората глава, „Социолошки и антрополошки позиции и толкувања на односот природа/култура“, фокусот е кон влијанието на сфаќањето на односот природа/култура врз структурирањето на човековите заедници низ историјата.

Почнувајќи од првите општества изградени врз митолошкото сфаќање на природата од што произлегол и системот на владеење и правото на поединците да бидат владетели, преку монотеистичките религиски системи (конкретно христијанството во западниот свет) чиишто институции се искористени како алатки за одржување на општествената хиерархија, па сè до новото време – споредено хронолошки со претходните периоди, кус, но многу динамичен период на развој на човечките заедници, оваа глава е преглед на основите врз кои се градат системите на моќ и улогата на медиумите и технологијата во тој процес. Притоа, со оглед на тоа што не е опфатен предисторискиот период, се исклучува мимиката како комуникациско средство и се зема предвид поделбата на Меклуан на три медиумски ери – орална, пишана и електронска, на која подоцна им се придодава и дигиталната ера во којашто функционираат актуелните општествени системи. Електронската и дигиталната ера произведуваат нови општествени појави, нови начини на комуникација (и манипулација) и оттука нов вид публика, нови начини на (зло)употреба на природата од културата, како и две специфични идеологии од 20 век – комунизмот и нацизмот – кои прават сериозни обиди за програмирање на природата како дел од нивната култура на живеење. Неолиберализмот, масовната култура и потрошувачкото општество истовремено се и причинители и производи на изменетата и насочената перцепција за вредностите, но овој пат не само во рамки на географски локализирани заедници, туку во глобални рамки за што придонесува процесот на вмрежување.

Во третата глава, „Технички и комуникациски аспекти на односот природа/култура“, се опфатени три теми. Првата, воведна, дава кус преглед на основните постулати на процесот на комуникација и развојниот пат на средствата за комуникација со посредство на технологијата. Притоа се има предвид дека станува збор за двонасочен однос – потребата од комуникација создава потреба од технолошки иновации за нејзино подобрување, а истовремено технолошките иновации форсираат забрзан ритам на промената на комуникациските навики кај луѓето. Во втората тема фокусот е кон комуникацијата и медиумите како посебен екосистем во рамките на глобалниот екосистем. Структурирањето на медиумскиот екосистем не би

бил можен без развојот на технологијата, но и тука станува збор за истиот двонасочен однос – колку што технологијата наметнува промени во човечката заедница (и кај самиот човек, во неговата лична природа и лична култура) толку и промените на потребите кај човекот и неговите заедници бараат промена во технологијата. Третата тема се однесува на прашањето дали засебниот екосистем на Интернетот, како свет кој се одвива истовремено со реалниот, опиплив свет, го презема приматот и кај индивидуите и во општеството. Особено интересен е феноменот на друштвените мрежи како живот во животот и феноменот на второто јас – аватарот. Притоа, како илустрација за една размисла за можниот развој на новите односи природа/култура во услови на преголема технизација е земен филмот „Аватар“. Секако, се поставува и долго поставуваното прашање дали сме или ќе станеме киборзи, без претензија да се даде конечен одговор на ова прашање кое имало и ќе има различни толкувања и прилично растегливи граници на тоа каде почнува техничкото, а завршува човечкото во нас.

Во **четвртата глава**, „Државата, моќта и улогата на медиумите“, се разгледуваат три аспекти. Во првиот дел освртот е кон државата како творец и иницијатор на новите медиуми со цел да ја одржи својата моќ, но и непредвидливоста на скриените можности на новите медиуми (како што се на пример друштвените мрежи и новите принципи на организирање нови заедници, т.н. нови трибални заедници чијашто оска е еден заеднички интерес) и нивната потенцијална способност да создадат други центри на моќ кои не се поврзани со етаблираниот државен-економски систем. Вмреженото глобално општество, како нова природа и нова култура, секако има свои добри и лоши страни. Брзата комуникација – како пренесувањето информации во моментот на случување – колку што е полезна толку е и опасна во смисла на тоа што создава ефект на реално шоу, во кое учесници се сите кои имаат пристап до техничките ресурси (а тоа денес е огромно мнозинство од човештвото, оти поседувањето на технологијата веќе значи да се биде, да се постои), и своевидна дигитална толпа која не може да се контролира ниту пак има универзални етички вредности, па оттука реакциите се различни. Посматрањето на животот некаде таму преку дигиталните мрежи станува дел од сопствениот живот и колку што од една страна е прозорец кон слободата, толку од друга страна на човекот му дава слобода во бегство од себеси и од реалноста. Освен тоа, ние истовремено сме и набљудувачи и набљудувани. Од аспект на поривот за слобода се обработува прашањето дали вмреженото општество и интернет комуникацијата доведоа до поголема демократизација на вонвиртуелниот

свет или, пак, државата како носител на моќта и контролата го искористи и слободниот свет на кибер-просторот за одржување на својата моќ и контролата врз индивидуите.

Во **Заклучокот** кандидатката Анета Пауноска врз основа на претходно елаборираните примери смета дека културата и природата не се нужно спротиставени, туку дека се меѓузависни рамноправни категории. Од аспект на комуникациите и технологијата во врска со односот природа/култура кандидатката истакнува дека тие влијаат врз перцепцијата на човекот за себе и својата околина, врз начинот на кој когнитивно и емоционално ја формира својата лична култура на живеење, но и врз неговата подложност да биде преобликуван преку комуникациските иновации, што неминовно се одразува на квалитетот да се биде човек со оглед на тоа што медиумската и комуникациската сфера придонесува за промена на природата на човекот и за полесно прифаќање на тие културни промени како да се природни. Оттука, кандидатката го поставува прашањето дали од сето ова како реална можност произлегува технологиите да ја преземаат контролата врз животот на човекот и доколку е тоа така во колкава мера и кои би биле перспективите на еден таков тренд, или дали доаѓа до замена на она што човекот го перцепира како природа и култура, при што природна средина станува дигиталната сфера, а во најголема мерка и во најголем опфат на човештвото, природна средина стануваат друштените мрежи.

3. Заклучни констатации и предлог

Врз основа на претходно изнесеното, Комисијата заклучи дека магистерскиот труд **ИСПРЕПЛЕТУВАЊЕТО НА ПРИРОДАТА И КУЛТУРАТА ВО ЕРАТА НА ДРУШТВЕНИТЕ МЕДИУМИ И ВМРЕЖЕНОТО ОПШТЕСТВО**, поднесен од кандидатката Анета Пауноска дава теоретски придонес во областа на студиите на културата, културната антропологија и комуникациските науки. Овој извонреден магистерски труд е структуриран на јасен и прегледен начин, и е поткрепен со обемна релевантна библиографија. Со овој труд кандидатката докажува дека ги совладала научно-истражувачките и методолошки постапки во изработката на самостоен научен труд. Врз основа на увидот на трудот и врз основа на горе изнесениот заклучок, Комисијата позитивно го оценува магистерскиот труд на Анета Пауноска под наслов **ИСПРЕПЛЕТУВАЊЕТО НА ПРИРОДАТА И КУЛТУРАТА ВО ЕРАТА НА ДРУШТВЕНИТЕ МЕДИУМИ И ВМРЕЖЕНОТО ОПШТЕСТВО**, и има чест на Научно-наставниот совет на

Институтот за општествени и хуманистички науки – Скопје да му предложи на кандидатката Анета Пауноска да ѝ одобри јавна одбрана на магистерскиот труд.

Скопје, 23.03.2016

КОМИСИЈА ЗА ОЦЕНКА И ОДБРАНА:

1. Д-р. Катерина Колозова, редовен професор,
претседателка на Комисијата

2. Д-р. Магдолна (Дона) Колар-Панова, редовен
професор, членка на Комисијата

3. Д-р Маја Мухиќ, вонреден професор, членка на
Комисијата

